

en romantisert galskap som kun finnes i fiksjonen. Han får oss ikke til å tro på de sykes innsikt, klokskap og visdom. Den psykotiske som trollmann eller spåkone, den som ser og fortolker, fortid og fremtid, har tilgang til livets store mysterier, vet alt det de andre ikke vet. Galskap opphoyd til guddommelig viten, fiksjonens myter om de gale.

Min andre innvending er den pretensiøse symbolbruken. Vi er ikke så tungnemme. Valget av navn: Sara, Samson og Mikal. Den blytunge bibelske symbolikken er «overkill». Sara var Abrahams hustru, navnet betyr fyrstinne. Samson er kjempen, utstyrt av Gud med umenneskelig styrke. Og Mikal, kong Davids hustru. Her velger Vaage å belære lesseren ved å la den gærne Sara innimellom insistere på å kalte Mikal for Mikea. Så vi skal få med oss at Mikal er et (hebraisk) kvinnenavn? Litterære skikkelses som skal bære de symboltunge navnene Sara, Samson og Mikal krever rett og slett en større historie – og en større forfatter.

May Brit Lund
Lungeavdelingen
Oslo universitetssykehus, Rikshospitalet

Sorgens lengde
(Ifølge Larousse, Memento): *atten måneder*
når far eller mor er død.

Han sier (s. 142): «Jeg omformer ordet «Arbeid» i analytisk forstand (Sorgarbeid, drømmearbeid) til virkelig «Arbeid» – skrift, skriving». Og han skriver sin bedrøvelse som holdes i livet av en lampe i en film og av minner om rispudderets tid. Når «mor» gjennom et helt liv har vært klangbunnen eller bærekonstruksjonen i alt, da er også «alt» minner om mor. «Alt» kan være hva som helst, og derfor er sorgen også «diskontinuerlig», ingen lineær prosess gjennom definerte faser og nedadgående trinn, men tvert om preget av en ikke-kontinuitet som gjør den sørgende sønnen «aldeles vettskremt».

Lider Barthes under en patologisk sorg fordi han ennå en måned etter morens død fortsatt er «klistret fast i fraværets nærvær»? Ennå et år etter at hun døde, sier han:

Umuligheten – uverdigheten – i det å overlate bedrøvelsen til et medikament – under påskudd av depresjon ... som om det dreide seg om en sykdom, en «besettelse» -- en fremmedgjøring (noe som gjør deg til en fremmed) – mens det egentlig er en vesentlig, høyst personlig del av deg selv ...

Selv om han fortsatt finner det umulig å uttrykke sin bedrøvelse, kan bedrøvelsen likevel utsies, fordi – og det er kanskje hans ultimate trøst – «min kultur, min sans for skriften gir meg denne apotropaiske eller integrative evnen: jeg integrerer, gjennom språket.»

Boken om å utsi bedrøvelsen åpnes og avsluttes med opplysende og kloke ord av gjendikteren Knut Stene-Johansen, som minner om påpekingen av Jean Baudrillard (1929–2007): Dess mer et samfunn fortrenger døden, jo mer sannsynlig er det at den vil vende tilbake i patologisk form.

Anna Luise Kirkengen
Senter for helsefremmende arbeid
Akerhus universitetssykehus

La mort et l'amour?

Roland Barthes
Sorgens dagbok
308 s. Oslo: Spartacus forlag, 2011.
Pris NOK 299
ISBN 978-82-430-0525-9

Sorgens dagbok angår alle «individer av arten kommer-til-å-dø». Den handler om «la mort et l'amour», døden og kjærligheten. Men kanskje snarere: hvordan kjærligheten overlever døden i sorgen, eller hvorfor sorgen over den elskede avdøde ikke er «deuil», sorg, men «chagrin», bedrøvelse, som dreier seg om å måtte erkjenne at man må integrere en annens fravær og at dette fraværet varer ved.

Roland Barthes (1915–80), ikke bare mester av det franske språket, men mester av Språket insisterer: «Ikke si *Sorg*. Det er for psykoanalytisk. Jeg er i *sorg*. Jeg sørger.» (s. 83)

Hva sørger han over? Sin elskede mor, hun som ga ham livet i 1915, da Europa var i den første totale krigen i menneskehethets historie, den som også drepte hans far året etter. Den sørgende moren tar vare på sønnen som ikke vet om sorg ennå, alene. De to lever sammen til hun dør, 84 år gammel, 25. oktober 1977. Da er Roland 67 år og foreldreløs. Dagen etter begynner mesteren av Språket å øve seg i å begrepsfeste sin morløse tilværelse som oppleves slik (s. 116):

*Sorgen, som en stein ...
(rundt halsen
i mitt innerste)*

I sorgdagboken er det som Barthes strevde med etter at hans mor sa helt til slutt «min Roland, min Roland», innskrevet i et språklig spekter, i den ene enden knyttet til Dantes sorg over Beatrice og i den andre enden til haikudiktets knappe presisjon. Mellom disse litterære motpoler spør han de profesjonelle i sorgarbeid, de som hevder at sorg er en kontinuerlig prosess henimot et opphør, om hva han skal helbredes for, og til hvilken tilstand, hvilket liv det skulle lede. Han har lest dette (s. 29):

Døden på dansk

Jørgen L. Thomsen, red
Om døden
339 s, tab, ill. København: FADL, 2011.
Pris DKK 350
ISBN 978-87-7749-585-4

Døden er en gåte. Noen velger å holde døden på en armlengdes avstand, så godt som mulig. Andre velger å «danse med døden», enten litterært, eksistensielt eller gjennom akrobatiske valg i eget liv. For mange er nok døden et slags eksistensielt referansepunkt, om enn kanskje ubevisst for de fleste til hverdags. Tanken utfordres. Hos mange vil dette åpne for de store spørsmål omkring tro, tvil og håp – først og fremst håp for og mening med dette livet vi lever nå.

Målgruppen for denne boken er det brede publikum, men kanskje spesielt alle som er i en helsefaglig utdanning, slik forlaget formulerer det. Redaktøren er professor i rettsmedisin i Odense, og de fleste andre bidragsyttere kommer fra samme miljø. Men det er også

bidrag fra et par onkologer, en psykolog, en bedemann og fra pårørende.

De 30 kapitlene er stort sett velskrevne, og selv om språket er dansk, så er det ikke vanskelig å få med seg fakta. En bred tematikk blir belyst: gravskikker, rettsmedisinsk obduksjon, bedemannens arbeid, palliativ behandling, hva vi dør av, samt arv og testamente. Redaktøren selv bidrar med bl.a. et kapittel som omhandler rettsmedisinerens egne tanker om døden, et om samtale med pårørende og avskjed med den døde, og et eget kapittel om dødens etikk. Han har noe viktig å fortelle, og han skriver godt.

De tema som tas opp er aktuelle og det formidles mye faktakunnskap med tilhørende nyttige kommentarer fra forfatterne. Noe overlapping er vel ikke til å unngå. Selv om mye er felles i de skandinaviske land, er det åpenbart at boken først og fremst er nyttig i Danmark. Ikke bare pga. lovverk og forskrifter, men også grunnet seder og skikker i og utenfor institusjoner og i samfunnet generelt.

Hele boken preges av den rettsmedisinske bakgrunnen som flertallet av forfatterne har, men det er likevel ingen lærebok i rettsmedisin. Forfatterne forsøker å belyse mange fasetter rundt døden. Forventningene til en bok om døden er store. Kanskje et bidrag fra en allmennlege, kirurg, traumekirurg, sykepleier, jordmor, en hjemvendt soldat fra Afghanistan, en prest, en polititjenestemann/-kvinne eller en kriminaljournalist kunne vært på sin plass?

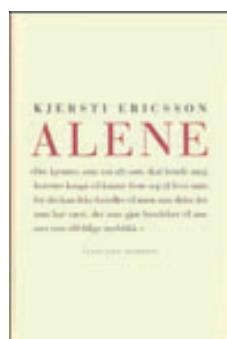
Layouten er litt traust, med få figurer/illustrasjoner. Litteraturreferansene er minimale og samlet på vel en side bakerst. Stikkordsregisteret er bra. Papiret er solid og velegnet for hyppige konsultasjoner.

Boken bidrar med viktig kunnskap og er relevant for helsefaglige utdanninger, men også for en rekke andre utdanningssøkende som skal arbeide med mennesker, liv og død.

Døden på dansk er greit nok, men jeg ville foretrekke et møte med døden mellom to permer på norsk.

Jon Arne Søreide
Kirurgisk avdeling
Stavanger universitetssjukehus

Livet som patient og ægtefælle

Kjersti Ericsson
Alene
83 s. Oslo: Forlaget Oktober, 2011.
Pris NOK 159
ISBN 978-82-495-0849-5

Sundhedsvæsener har behov for at astadbuere håbets nødvendighed samt døden, sorgen og tabet, og overføre mere viden og empati i hverdagens faglige sammenhænge.

Perspektivet for empati er nu i Norge belyst i selvoplevet, men også kunstnerisk, form af forfatter og kriminolog Kjersti Ericsson (f. 1944), som reaktion på tabet af ægtefællen et år forinden.

Hun skildrer forløbet af ægtefællens mavesækcancer, fra første undersøgelse til hendes sorg og savn. Vægten er lagt på *livet* som patient og ægtefælle. Beskrivelsen af ægteparrets møde med et – utvilsomt nødvendigvis, men ikke hensigtsmessigt fortravlet – sygehusmiljø, afslører næsten ingen empatisk opmærksomhed, uanset at parret befinner sig imellem dødsdom og livshåb. Til beskrivelsens potentielle forebyggelsesgevinst hører også de lange interne ventetimer, og de hierarkisk skabte erfarings- og vidensniveauer: fra yngste hospitalsjunior og sidst til seniorskikkelsen.

Afstanden imellem liv-død-spørgsmålet og et vejledende svar gøres dermed hjerteknugende.

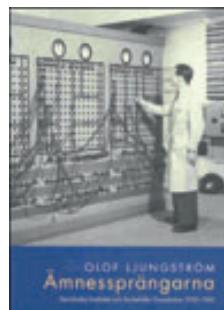
Rørende er børnebørnene, hvoraf drengen efter ventrikelpunktionen siger: «Du har ingen mavesæk, farfar», hvortil hans lille-søster jublende tilfører: «Men du har jo rygsæk!»

Datoer, knyttet til dødfaldet, skaber erindringsblokeringer og uløselige passagemuligheder. Selv ønsket om at bevare den afdødes stemme i et indtalt mobiltelefonsvar viste sig teknisk umuligt, trods mange behjertede forsøg.

Alene bør indgå i sundhedsvæsenets uddannelsesprogrammer, så Kjersti Ericsson kan nå mange af dem, som er daglige aktører i liv og døds eksistensielle perspektiver.

Povl Riis
ÆldreForum
Odense C.
Danmark

Perspektivrikt om Karolinska Institutet og amerikansk filantropi

Olof Ljungström
Ämnessprångarna
Karolinska Institutet och Rockefeller
Foundation 1930–1945. 320 s., ill. Stockholm:
Karolinska Institutet University Press, 2010.
Pris SEK 225
ISBN 978-91-85565-40-5

Idéhistorikeren Olof Ljungström analyserer her perioden da Karolinska Institutet for alvor tok steget fra medisinsk lærested til i tillegg å bli internasjonalt anerkjent for sitt bidrag til eksperimentell medisinsk forskning. Hovedfokus ligger på hvordan fagmiljøene innen fysiologi og kjemi – og de stadig omdefinerte underliggende emner – ved instituttet ivaretok mulighetene som lå i relasjonen til den amerikanske filantropiske stiftelsen Rockefeller Foundation.

Boken inngår i en serie på ti utgivelser i forbindelse med institutets 200-årsmerking. Gjennom å analysere relasjonene mellom forskere ved instituttet og Rockefeller Foundations «officers» plasserer forfatteren utviklingen ved Karolinska Institutet mellom 1930–45 i en internasjonal sammenheng. En rekke problemstiller av generell vitenskapshistorisk interesse blir berørt, men den primære målgruppen er likevel lesere med særlig glød for universitetshistorie, gjerne med en viss forhåndskunnskap om Karolinska Institutets ledende forskere.

Tittelen rommer flere betydninger som samlet danner det sentrale temaet. For det første at rammene for et vitenskapelig «ämne» utvikles gjennom ny kunnskap. Videre henspeiler tittelen på nukleinsyrerne som sentralt forskningsobjekt, som til tross for den såkalte «proteinhypotesens» dominans ble ansett som avgjørende for «ämnesomsetningen» i cellekjernen. Den tredje betydningen er hvordan de medisinske «ämnen» som var vokst frem som undervisningsfag etter tysk forbilde, ble sprengt i møte med nye forskningspraksiser. De nye «eksperimentalistene» opplevde faggrensene som snevre, og nye konstellasjoner, infrastrukturer, publikasjonspraksiser og fagbenevnelser tvang seg frem på tvers av disciplinene. Utviklingen av begrepene «molekylær biologi», «medisinsk biofysikk» og en rekke andre sett i instituttet og Rockefellers kontekst er fascinerende nærstudier av vitenskap i endring.

Boken er inndelt i seks deler med kronologiske kapitler med ulikt tematisk fokus. Etter innledningen presenteres instituttets utvikling mellom første og andre verdenskrig. Neste kapittel intro-